

Anadolu Ajansı

Mısır halkı Erdoğan'ı büyük bir coşkuyla karşıladı.

Başbakan Erdoğan'ın Mısır Ziyareti ve Türkiye-İsrail İlişkilerine Olası Etkileri

The Prime Minister Erdoğan's Visit to Egypt and Its Possible Consequences on Turkey-Israel Relations

Doç. Dr. Veysel AYHAN

A.İ.B.Ü. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi
ORSAM Ortadoğu Danışmanı

Abstract

It can already be alleged that the Prime Minister Erdoğan's visits to Egypt, Tunisia, and to Libya going through transition process will lead to severe consequences both in terms of the aforesaid countries, and in terms of the balance of power and also in terms of the international community. Especially the statements expressed by Erdoğan during the meeting, which was carried out with the Arab League Ministers of Foreign Affairs within the scope of Erdoğan's visit to Egypt, point out that the policies argued by Turkey are also argued by the countries and people's in the region. It is also quite important that, in terms of timing, Erdoğan's visit coincided with the attacks against the Embassy of Israel in Egypt and also with the period, when Israel's Ambassador to Egypt, and other senior embassy staff left Egypt following these attacks. Within this framework, the messages given both to the international community and to the local community during the Prime Minister Erdoğan's visits explicitly put forth Turkey's assertion and target on being a global actor, beyond Turkey's being a regional power.

Ankara'nın son yıllarda hem kendi kamuoyunun hem de Arap ve uluslararası kamuoyunun hassasiyetlerini ve değerlerini dikkate alan bir dış politika izlediği ve bunun da doğal olarak özellikle bölge halkları üzerinde büyük bir etkiye yol açtığı görülmektedir.

Mısır ve Ortadoğu'da Siyasetin Yeni Dili ve Türkiye'nin Rolü

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın tarihini, iktidar yapısını ve dış politikasını 2011 yılı öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ayırım, sokağın ve sokak muhalefetine iktidara hakim olmaya başladığı bir sürecin içerisine girmiş olmasıyla ortaya çıkmıştır. Daha açık bir deyişle 2011 öncesi dönemde nispeten durağan olan siyasal yapılar, Tunus'ta halkın iktidarı devirmek için sokağa çıkmasıyla birlikte büsbütün değişmeye başlamış ve Tunus'u ardı sıra diğer Kuzey Afrika ve Ortadoğu halkları takip etmiştir. Yaşanan değişim ve devrim süreçlerinin nereye varacağı konusunda şimdiden bir kestirmede bulunmak güç olmakla birlikte yeni dönemde iktidarı ele alan kesimlerin Arap Sokağının tepkilerini göz ardı eden bir iç veya dış politika izlemelerinin oldukça zor olacağı açıktır. Örneğin, Mısır'da halkın İsrail Büyükelçiliği'ne saldırmasının hemen ardından yarı resmi Al Ahram gazetesinde hükümetin istifasını sunduğu ileri sürülmüştür. Aynı zamanda değişim süreci içerisine giren tüm ülkelerde en kısa sürede genel seçimlerin yapılacağı ilan edilmiştir. 2011 sonbaharı Mısır ve Tunus dahil olmak üzere bir çok ülkede genel seçimlerin yapılacağı bir dönem olacaktır.

Bu noktada Arap sokaklarında en etkili olan aktörlerin kimler olabileceği tartışıldığında, Türkiye'nin rolüne bakmak yerinde olacaktır. Şüphesiz her devrim kendi içinde yeni liderler ve iktidar yapıları ortaya çıkartacaktır. Özellikle Mısır örneğinden hareket edildiğinde Kahire sokaklarının son on yıldır İsrail karşıtı gösterilere sahne olduğu ve Mısır halkının önemli bir kesiminin hem Mübarek'in İsrail'le ilişkisine hem de

Filistin sorununa yaklaşımına muhalif olduğunu belirtmek gerekir.¹ Dolayısıyla İslami hassasiyetleri ile dikkat çeken Müslüman Kardeşlerin ve Mısır'ın Nasır dönemindeki gibi Dünyada etkili bir güç olmasını amaçlayan kesimlerin Mısır'ın Filistin sorunu başta olmak üzere bölgesel sorunlarda İsrail ve ABD yanlısı politikalarını eleştirdikleri bilinmektedir. 25 Ocak sonrası dönemde Mısırlı gençlerin, entelektüellerin, İslamcı kesimlerin ve sol grupların Kahire ve İskenderiye sokaklarını kontrol altına alması ve ciddi şekilde iç ve dış politikada radikal bir değişimi savunması Mısır'ı şuan için yöneten Askeri Konseyin de iktidar alanını daraltan bir unsurdur. Bu bağlamda iç politikada Mısır'da ortaya çıkan ve çıkacak olan yeni liderlerin en azından İsrail'le eski tarz ilişkileri sorguladıkları ileri sürülebilir. Müslüman Kardeşlere bağlı Özgürlük ve Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Essam El-Eriyen'in Sina'daki İsrail saldırısının ardından yaptığı bir açıklamada "tüm siyasi güçler Siyonist büyükelçinin sınır dışı edilmesi çağrısında bulunmaktadır". Eriyen'e göre saldırının ardından İsrail'in izlediği politikalarından dolayı Mısırlılar onurlarının kırıldığını düşünmektedir.²

Diğer yandan ulusal liderlerin yanında bir de dışarıdan hangi aktörlerin Arap Sokağını etkileme kapasitesine sahip olacağı tartışılması gereken bir durumdur. Bu sorudan hareket edildiği takdirde Türkiye'nin Arap Sokağı üzerindeki etkisinin Mısır'daki İsrail Büyükelçiliği'ne yapılan son saldırılarda bile farkedildiğine dikkat çekmek gerekir. İsrail Büyükelçiliği'ne saldırı gerçekleştiren Mısırlıların ellerinde Türkiye bayrağı taşımalarının yanı sıra Türkiye'nin yaptığı gibi Mısırlı yetkililerin de İsrail Büyükelçisini sınır dışı etmelerini talep etmesi, yalnızca bir benzerlik

Başbakan Erdoğan, Mısır yönetimini zor durumda bırakmamak için Gazze ziyaretini erteledi. Erdoğan, Kahire'de Askeri Konsey Başkanı Hüseyin Tantavi ile görüştü.

olmasa gerek. Bilindiği üzere 18 Ağustos'ta Sina Yarımadası'nda İsraililer tarafından gerçekleştirilen saldırılar sırasında 6 Mısır askeri yaşamını yitirmişti. İsrail, Mavi Marmara olayında olduğu gibi resmi özür dilemeye yanaşmamış ve kurulmak istenen araştırma komisyonuna tam anlamıyla destek vermemiştir. 10 Eylül günü İsrail saldırısı sırasında yaralanan güvenlik personelinin de yaşamını yitirdiği gün Mısır halkı da İsrail Büyükelçiliği'ne saldırıda bulunmuş ve Kahire'de en sık korunan binaya girmeyi başararak İsrail Büyükelçiliği'ne ait olan tüm resmi evrakı Kahire sokaklarına dökmüştür.³ Tüm bu gelişmeler karşısında halkın tepkisini daha fazla üzerine çekmek istemeyen Mısır Başbakanı istifasını sunarken, Giza Valisi Ali Abdülrahman da İsrail Büyükelçiliği'nin bulunduğu binanın korunması için yeni bir duvar inşa etmeyeceğini açıklamak zorunda kalmıştır.⁴

Dolayısıyla Ortadoğu'da 2011 tarihinde başlayan yeni dönemi halkın ve sokağın iktidara ortak olması sürecinin başlangıcı olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. 2011 öncesi dönemde

Ortadoğu siyasetine etkili olan en önemli kurum *ordu* olduğu bilinmekteydi. Hatta birçok analistin eski mantıkla olaylara bakarak bugün dahi ordunun rolüne odaklandığını ve Mısır ile Tunus'ta ordunun iktidarı ele geçirmesine dikkat çektiğini görmek mümkündür. Oysa, her iki ülkede de Ordu birimleri tarafından yapılan tüm açıklamalarda geçici olarak iktidarı ele aldıkları ve en kısa sürede gerçekleştirilecek seçimlerin ardından iktidardan çekileceklerini deklare ettikleri dikkate alınmamaktadır. Öyleki söz konusu ülkelerde sokağın oldukça hareketli olduğu ve artık orduların sokağa hakim olamadıklarını görmek gerekir. Örneğin, Suriye'de bile ordu tüm gücünü kullanmasına rağmen sokak muhalefetini kontrol altına almaktan oldukça uzaktır. Dolayısıyla yeni dönemde Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da halkın iktidar üzerinde etkili olduğu yeni bir sürecin başladığını görmek mümkündür. Elbette Ortadoğu'daki toplumsal yapının Batı tarzı olmadığını ve bu bölgelerdeki siyasetin de söz konusu ülkelerdeki toplumsal yapıların özelliklerine göre değişiklik göstereceğini belirtmek gerekir. Sonuç olarak iktidar-

Somali'den Arap Ortadoğu'suna kadar oldukça geniş bir alanda Türkiye'nin sokak üzerinde etkili bir aktör olduğunu belirtmek gerekir. Türkiye'nin özellikle İsrail'le ilişkilerinde izleyeceği stratejilerin karşısında değişim sürecine giren ülkelerin farklı bir dış politika izlemesi oldukça güçtür.

ların kendi ülkelerindeki toplumsal yapıların hassasiyetlerini dikkate alan bir iç ve dış politika yürütmek zorunda kalacaklarını görmek gerekir.

Yukarıdaki tespitlerden hareketle Türkiye'nin Mısır ziyaretine değinmek gerekirse, Ankara'nın son yıllarda hem kendi kamuoyunun hem de Arap ve uluslararası kamuoyunun hassasiyetlerini ve değerlerini dikkate alan bir dış politika izlediği ve bunun da doğal olarak özellikle bölge halkları üzerinde büyük bir etkiye yol açtığı görülmektedir. Söz konusu etki birçok olayda somut olarak ortaya çıkmış ve birçok ülkede gerçekleşen halk eylemlerinde Türkiye'nin politikalarına vurgu yapılmıştır. Aynı zamanda Arap entelektüelleri, gazetecileri ve iş adamları da Türkiye'nin izlediği dış politikaya atıf yaparak kendi halklarının olumlu Türkiye algısını desteklemişlerdir. Dolayısıyla bu aşamadan sonra Somali'den Arap Ortadoğu'suna kadar oldukça geniş bir alanda Türkiye'nin Sokak üzerinde etkili bir aktör olduğunu belirtmek gerekir. Türkiye'nin özellikle İsrail'le ilişkilerinde izleyeceği stratejilerin karşısında değişim sürecine giren ülkelerin farklı bir dış politika izlemesi oldukça güçtür. Örneğin, eğer Türkiye İsrail'le ilişkilerinde Filistin yanlısı bir politika izliyorsa, Mısır ve Ürdün'ün de bu yönde bir politika izlemesi gerekir. Aksi durumda halkın İsrail'e yönelik ve İsrail'in politikalarından kaynaklanan düşmanlığı kendi iktidarlarına yönelebilir.

Nitekim, Başbakan Erdoğan'ın Mısır ziyareti öncesi Mısırlıların havaalanından başlamak üzere büyük bir karşılama töreni düzenleyeceklerini

açıklamış olmaları dikkat çekicidir. Kahire'de Askeri Konsey ve hükümetinin meşruiyetlerinin her gün tartışıldığı bir dönemde yabancı bir ülkenin Başbakanına gösterilen bu ilginin önemsiz olduğunu ileri sürmek oldukça yanlış olur. Aksine bu, Türkiye'nin Mısır başta olmak üzere bölgenin istikrara ve düzene kavuşturulmasında en önemli aktörlerin başında geldiğinin işaretlerini vermektedir. ABD'nin bağımsız Filistin Devletine karşı olduğunu açıkladığı şu günlerde Washington'un ve Barack Obama'nın Arap sokaklarında ne kadar etkili olduğu sorusunu sormak gerekir. Aynı zamanda Fransa'da İslam ve Müslüman Arap göçüne karşı sert politikalarla başvurmaktan çekinmeyen Sarkozy'nin de etkisini tartışmak gerekir. Kendi içinde ekonomik krizlere ve İsrail yanlısı politikalarla hapsolan Batılı güçlerin Ortadoğu'daki etkisinin her geçen gün azaldığı bir dönemde, Türkiye bölgenin istikrar ve düzen arayışında önemli bir ülke olarak görülmektedir. Nitekim, Başbakan Erdoğan'ın katılımıyla Mısır'da düzenlenmesi planlanan Arap Birliği Dışişleri Bakanları toplantısında da en önemli tartışma konularının başında Filistin sorununun yanı sıra Mısır'ın istikrara kavuşturulmasına verilecek destek ve belki de yeni bir yol haritası olacaktır. Demokrasiye geçiş sürecinde daha somut adımlar ortaya konması ve bunun için de Mısır'a verilecek ekonomik, siyasi ve diplomatik desteğin tartışılacağı ileri sürülebilir. İç sorunlarını ve istikrarsızlığını nispeten gidermiş bir Mısır'ın Arap sistemine tekrar katılımıyla birlikte bir çok Arap ülkesi de başta İran ve İsrail olmak üzere bölgeyi istikrarsızlaştıran güçlere karşı yeni bir müttefik kazanmış olacaktır.

Başbakan Erdoğan'ın Mısır ziyareti sırasında uluslararası topluma ve bölge halkına verilen mesajlar Türkiye'nin bölgesel bir güç olmasının ötesinde küresel bir aktör olma yolundaki iddiasını ve amacını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Başbakan Erdoğan'ın Mısır ziyareti sırasında uluslararası topluma ve bölge halkına verilen mesajlar Türkiye'nin bölgesel bir güç olmasının ötesinde küresel bir aktör olma yolundaki iddiasını ve amacını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Türkiye bir yandan demokrasi talebiyle ayaklanan Arap Sokağının yanında olduğunu söylemiş, daha önemlisi Washington'un bir süre önce açıkladığı BM'de Filistin'in bağımsızlığına karşı olduğu politikasını sert sözlerle eleştirerek açık bir şekilde Amerikan politikalarına karşı durabilecek güçte olduğunu ortaya koymuştur. Bu noktada Başbakan Erdoğan'ın Mısır'da gerçekleştirdiği temaslar sırasında vermiş olduğu mesajların yalnızca Mısır halkına yönelik değil, tüm dünya devletlerine ve halklarına verilmiş mesajlar olduğunu görmek gerekir. Nitekim, Başbakan Erdoğan'ın bölge ziyaretinin uluslararası toplum tarafından da ilgiyle ve dikkatle izlenmesinin başka bir izahı da bulunmamaktadır.

Mısır Ziyareti Sırasında Verilen Mesajların Analizi

Arap Ortadoğu'suna Verilen Mesajlar

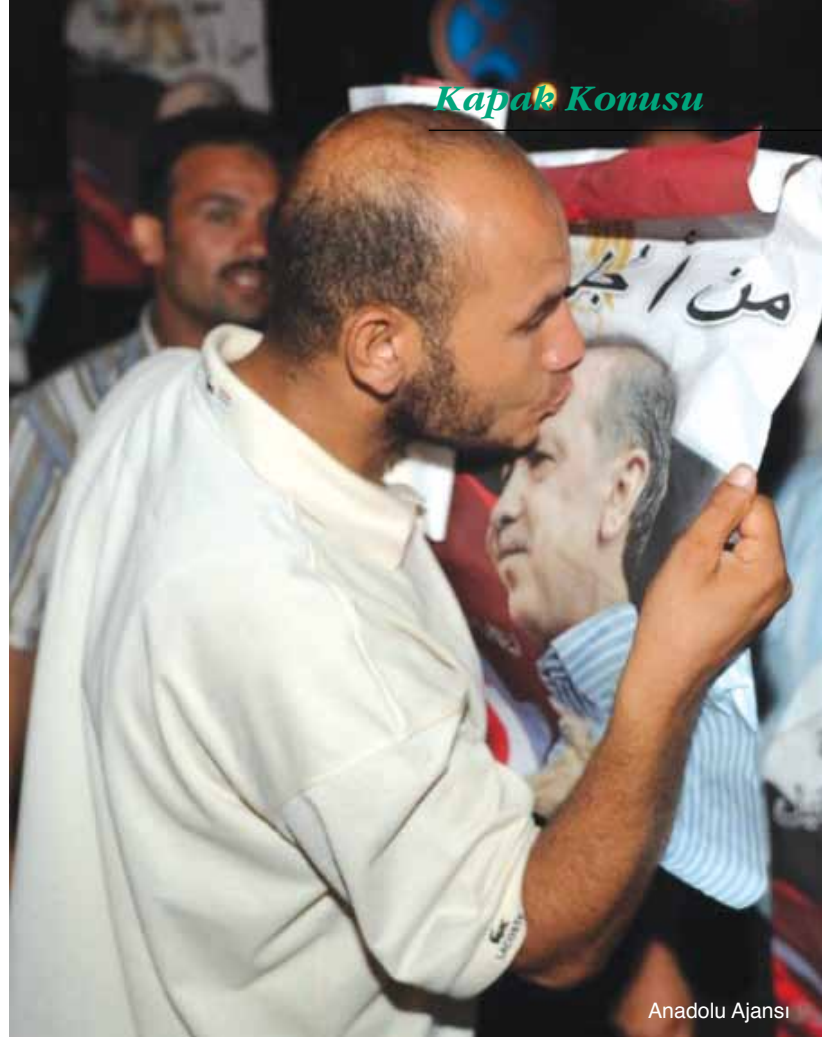
Başbakan Erdoğan, Mısır ziyareti öncesi El Jazeera haber kanalı başta olmak üzere birçok medya kanalı üzerinden Mısır, Tunus ve Libya ziyaretlerine dönük önemli açıklamalarda bulunmuştu. Söz konusu açıklamaların ardından gerçekleşen Kahire ziyaretinde ise hem Arap halklarına hem de Arap yöneticilerine önemli mesajlar verilmiştir. Söz konusu mesajları Arap Ortadoğu'su açısından analiz edecek olursak Türkiye, halk ayaklanmalarının yanında olduğunu ve Ortadoğu'da kurulmaya başlanan yeni düzenin destekleyicisi olduğunu açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Ortadoğu'da kurulmaya başlanan yeni düzeni, halkların siyasi iktidar üzerinde etkili olduğu yeni bir süreç olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Başbakan Erdoğan Kahire'de, Arap Birliği Dışişleri Bakanları Konseyi'nin açılış oturumunda yaptığı konuşmada Arap liderlerine verdiği mesajda daha fazla özgürlük, demokrasi, insan hakları hepimizin ortak şiarı olmalıdır ifadelerini kullanmıştı.⁵ Erdoğan sözlerinin devamında "halklarımızın meşru taleplerini; mutlaka ama mutlaka meşru yollarla ve meşru yöntemlerle karşılamaya mecburuz. "Meşru talepleri gayrimişru yöntemlerle, güç kullanarak bastırma-ya çalışanlar, adaleti erteleyenler bugün değilse yarın büyük bir yanılgı içinde olduklarını anlayacaklardır" açıklamasında bulunarak Arap halkının demokrasi talebinin hukuk ve demokrasi yoluyla karşılanması gerektiğinin altını çizmiştir. Erdoğan Arap Birliği'nde yaptığı konuşmada demokrasi sürecinin zorluğuna dikkat çekerken, "Önümüzdeki yol meşakkatlidir, zordur. Bu süreci tersine çevirmeye çalışan ve çalışacak gizli mihraklar da vardır, olacaktır. Bu gizli mihraklara karşı tedbirli olmalıyız. Ama artık gizli mihrakları bahane ederek çözümleri ertelemeye son verme zamanı da gelmiştir. Yürekten inanıyorum ki kardeş Arap halkları asla belirsizliğe fırsat vermeden kendi iradeleriyle bu süreci başarıyla, hayırla sonuçlandıracaklardır" diyerek iktidarların farklı güç odaklarıyla kendi halklarına karşı ittifak yapmasının olumsuz sonuçlar getireceğini ileri sürmüştür. Bu noktada özellikle Mısır yönetiminin ABD veya İsrail'le işbirliği yaparak demokrasi taleplerini karşılamayacağına dair kaygısını dile getirerek eleştirel bir tutum sergilemiştir. Halkın taleplerinin karşılanmasında hızlı hareket edilmesi; bir an önce siyasi, ekonomik ve sosyal reformların gerçekleştirilmesinin öne-

mine vurgu yaparak değişim sürecinde iktidarı elinde tutan güçlerin “barış ve huzurun, emniyet ve güvenin, demokrasi ve hukukun herkesi kuşatacak şekilde hissedilmesi bugün göstereceğimiz vakur duruşa bağlı” olduğunu belirtmiştir. Böylelikle Başbakan Erdoğan Arap halklarından da aldığı destekle geçiş sürecini yönlendiren aktörler başta olmak üzere Arap liderlerine kendi halklarının taleplerini karşılamaları yönünde önerilerde bulunmuş ve bunun karşılanmaması veya halkların iradesine karşı olan güç odaklarıyla işbirliği yapılması durumunda bu ülkelerin uzun sürecek bir istikrarsızlık ve kaos dönemi içine gireceklerini ifade etmiştir.

Başbakan Erdoğan Mısır ziyaretiyle Arap liderlerine halkın hem iç hem de dış politikaya yönelik beklentilerini karşılamaları yönünde önemli mesajlar vermiştir. Egemenliğin, meşruiyetin ve halkın desteğinin yegâne kaynağının halkın taleplerinin karşılanmasıyla mümkün olduğunu kendilerine bir kez daha hatırlatmıştır. Desteğin halktan alınması durumunda ise dünyanın her tarafındaki halklar tarafından destekleneceğini havalından başlamak üzere kendilerine defaatle vurgulamıştır. Özellikle Mısır halkının ziyarete göstermiş olduğu ilgi, Arap liderlerinin halkın iradesine karşı gelebilmelerinin ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Mısır-İsrail ilişkileri de dahil olmak üzere Mısırlı liderlerin demokratikleşme ve dış politika adımlarının halkın hassasiyetlerine, taleplerine ve beklentilerine uygun bir şekilde sürdürülmesinin önemi bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

Erdoğan Mısır ziyareti sırasında Filistin sorununa ve İsrail’le ilişkilere yönelik verdiği demeçlerle Arap liderlerinin hareket alanını da oldukça sınırlandırmıştır. Nitekim ABD’nin daha önceden veto edeceğini bildirmesine rağmen Erdoğan’ın Filistin Otoritesinin bağımsızlığı için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ne başvuracağını açıklamasını not etmek gerekir. Arap Birliği Dışişleri Bakanlarının bağımsız Filistin Devletinin arkasında yer aldıklarını açıklamasının hemem ardından bir çok Arap liderinin de bağımsız Filistin Devletinin Güvenlik Konseyi’nde tanınması gerektiğini ifade etmeleri ve Amerikan

Anadolu Ajansı

Mısır’da Türkiye’ye ve Başbakan Erdoğan’a karşı büyük bir sempati var.

yönetimini uyarması oldukça önemlidir. Suudi Arabistan’ın eski Washington Büyükelçisi ve Kral Abdullah İslam Çalışmaları ve Araştırma Merkezi Başkanı Prens Turki al-Faysal’ın da işaret ettiği üzere, ABD’nin Güvenlik Konseyi’nde Filistin’in bağımsızlığını reddetmesi durumunda Suudi Arabistan, ABD ile eski tarz işbirliğini sürdüremeyecektir.⁶

Mısır ziyareti sırasında Arap liderlerine olduğu kadar Arap halkına da önemli mesajlar verilmiştir. Başbakan Erdoğan günlük Al-Shorouk Gazetesi’ne verdiği demeçte yaşanan dönemi “halklar açısından tarihi bir süreç” olarak nitelendirmişti. Verilen en önemli mesajların başında hiç kuşkusuz, Türkiye’nin halk hareketlerinin arkasında yer aldığı olmuştur. Halkın demokratikleşme ve özgür seçimler yönündeki taleplerinin meşru ve karşılanması gerektiğinin belirtilmesi önemli bir olgudur. Ancak bunların da ötesinde Arap Baharı’nın sembol ismi haline

Türkiye bir yandan demokrasi talebiyle ayaklanan Arap Sokağının yanında olduğunu söylemiş, daha önemlisi Washington'un bir süre önce açıkladığı BM'de Filistin'in bağımsızlığına karşı olduğu politikasını sert sözlerle eleştirerek açık bir şekilde Amerikan politikalarına karşı durabilecek güçte olduğunu ortaya koymuştur.

gelen Tunuslu Muhammed Bouazizi örneğinden hareketle Arap halkının gurur ve onuruna duyulan saygıyı "Mütevazî hayatında seyyar tezgahını korumak ve evine ekmek götürmekten başka bir gayesi olmayan Muhammed Bouazizi insan onurunun değerini dünyaya bir kere daha hatırlatmıştır. İnsan onurunun her türlü siyasi rejim ya da güvenlik tartışmasının üzerinde bir etki yapacağını göstermiştir. Bu onurlu duruş Arap halklarını kendisi içinden başka hiçbir yerde aramasına gerek olmayan medeni değerlerinin bir yansımasıdır" sözleriyle ortaya koyarak Arap halklarına özgüven vermeye çalışmıştır. Araplar hakkında dünyada oluşan bazı önyargıların silinmesi ve hatta Arapların bir kısmında da var olan olumsuz önyargıları farklı sözlerle eleştirmiştir. Yıllardır İsrail ve Batı'nın farklı şekildeki müdahalelerine maruz kalan bir kimliğin yeniden Muhammed Bouazizi şahsında kendi kendini var etmesine önemli bir atıf yapılmıştır. Buna dönük olarak ifade edilen "yüzyıllarca bilimden edebiyata, sanattan felsefeye insanlık tarihinde çığır açmış yeniliklere imza atmış bölge insanı, üzülmekle ifade edelim ki, bugün olması gerektiği noktada değildir. Bizler bu akışı tersine çevirecek birikime fazlasıyla sahibiz ve bugün cereyan eden gelişmelere de bu zaviyeden bakmak durumundayız" sözleri, Arap halkları üzerinde var olan olumsuz algı ve yanlış anlaşımaların tersine çevrilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.⁷

Uluslararası Topluma Verilen Mesajlar

Türkiye Mısır ziyaretiyle uluslararası topluma da bazı önemli mesajlar vermiştir. Verilen mesajların başında Türkiye'nin değişim sürecine giren

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın yeniden yapılandırılması süreçlerinde aktif bir rol alacağı yönündedir. Nitekim, Başbakan Erdoğan'ın Kahire ziyaretinde 2007'den beri gündemde olan Türkiye ile Mısır arasında stratejik işbirliği anlaşmasının imzalanmış ve ilk toplantının da gerçekleşmiş olması bunun en önemli kanıtı olmuştur. Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin kurulmasının ardından Başbakan Erdoğan ile Mısır Başbakanı İsam Şeref'in başkanlığında yapılan ilk toplantıların ardından ekonomi, ticaret, eğitim, kültür, spor, basın, kamu yönetimi ile karşılıklı yatırımların teşviki alanlarında toplam 11 anlaşmanın imzalandığına dikkat çekmek gerekir. Bu bağlamda heyetlerarası gerçekleşen görüşmelerin ardından imzalanan işbirliği anlaşmaları sayesinde kısa bir süre içerisinde ikili ticaret hacminin 3 milyar dolardan 5 milyar dolara çıkartılması, Türk yatırımcılarının Mısır'daki yatırımlarını 1,5 milyar dolardan 5 milyar dolara yükseltmesi, Filistin meselesi başta olmak üzere dış politika konularında ortak hareket edilmesi gibi birçok konuda uzlaşmaya varılması önemlidir.⁸

Mısır ziyareti sırasında Türkiye'nin bölgenin istikrara kavuşturulmasında önemli bir aktör olduğu mesajlarının yanı sıra Filistin sorununa yönelik olarak da başta ABD olmak üzere uluslararası toplum üzerinde önemli bir baskı oluşturulmaya çalışılmıştır. Washington'dan yapılan açıklamalara rağmen Başbakan Erdoğan Kahire'de bağımsız Filistin Devletinin uluslararası alanda tanınmasının bir seçenek değil zorunluluk olduğunu ifade etmiştir. "Gelin, özlemi duyulan o Filistin bayrağını en kısa zamanda göndere hep be-

Mısır halkı, Erdoğan'ın ziyaretinden hemen önce Kahire'deki İsrail büyükelçiliğini tahrip etti.

raber çekelim. Gelin, Filistin bayrağını göndere çekelim ve o bayrak Ortadoğu'da barışın, adaletin sembolü olsun. Gelin, Ortadoğu'ya hak ettiği barış ve istikrarın gelmesine katkıda bulunalım" ifadelerini kullanarak BM Güvenlik Konseyi'nde Filistin'in tanınmasına karşı olduğunu açıklayan ABD'yi üstü kapalı bir şekilde eleştirmiştir. Böylelikle Erdoğan Washington yönetimini oldukça zor bir kararla karşı karşıya bırakmıştır. Şayet ABD Güvenlik Konseyi'nde tek başına Filistin'in tanınmasına karşı oy kullanırsa, bu durum doğal olarak Obama yönetiminin tüm Arap coğrafyasındaki kredibilitesini muazzam şekilde olumsuz etkileyecektir. Aynı durum Fransa veya bir başka devlet için de geçerlidir. Böyle bir durumda olumsuz oy kullanan devletlerin değişim süreci içinde olan ülkelerdeki etkisi sınırlanacaktır. Dahası böyle bir karar alınması, Mısır, Tunus, Libya veya Suriye'deki muhaliflerin ve yeni yönetimlerin ABD ile açık bir işbirliği yapmasını zorlaştıracaktır. Nitekim, El Faysal'ın da belirttiği gibi "Amerika Birleşik Devletleri'nin, bu ay Birleşmiş Milletler'de oylanacak olan bağımsız Filistin Devleti kararını desteklemesi gerekir; ya da Arap

dünyasında az olan güvenilirliğini de kaybetme riski ile karşı karşıya kalacaktır. Aksi durumda Amerikan etkisi azalacak ve İsrail'in güvenliği de tehdit altına girecektir.⁹

Türkiye, Mısır ziyaretiyle İsrail yönetimine ve İsrail'e destek veren veya İsrail'le ilişki içinde olan devletlere de kendi politikalarını değiştirmesi yönünde ciddi uyarılarda bulunmuştur. Birincisi İsrail yönetimine artık baskıcı, saldırgan ve hukuk dışı uygulamalarının ve politikalarının kabul edilmeyeceği ve bunlara karşı her platforma mücadele edileceğinin mesajlarını vermiştir. İkinci si bölge ülkelerinin yöneticilerine İsrail'le ilişki kurmaları durumunda bunun kendi halkları tarafından kabul görmeyeceği ve kendi iktidarlarının meşruiyetlerini sorgulanır hale getireceğinin mesajlarını vermiştir. Böylelikle İsrail'in özellikle Mısır yönetimi üzerinde oluşturmak istediği baskının boşa çıkartılmasına çalışılmıştır. Arap halklarının desteğiyle İsrail'in bölge siyasetinin dışına itilmesi yönünde bir politika yürütüleceği açık bir şekilde ortaya konmuş ve Arap liderlerine de İsrail'le kuracakları gizli işbirliğinin olumsuz

sonuçları olacağı ve Türkiye'nin her platformda İsrail'e karşı Arap halkının da desteğiyle mücadele etmeye hazır olduğu mesajı verilmiştir. Bu aşamadan sonra Mısır dahil olmak üzere bölge ülkelerinin İsrail'e karşı daha mesafeli durmak zorunda kalacakları açıktır.

Mısır Ziyaretinin Türkiye-İsrail İlişkileri Açısından Sonuçları

10 Haziran 2009 tarihinde dönemin İsrail Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı ve Ulusal Güvenlik Konseyi Danışmanı Eitan Naeh ile Hebrew Üniversitesi öğretim üyesi ve aynı zamanda The Van Leer Jerusalem Institute'de görevli Türkiye uzmanı Anat Lapidot-Firilla'la Tel Aviv'de gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde Türkiye'nin bölgede etkisini artırmasından rahatsızlık duyduklarını ve en büyük tehdit algılamalarında Türkiye birincil sıraya kaydığını ve düşman bir ülkenin (Türkiye) daha fazla güçlenerek İsrail üzerindeki baskıyı artırmasını kabul etmeyeceklerini farklı sözlerle ifade etmişlerdi. Sözlerinin devamında Ortadoğu'nun her zaman yeni gelişmelere açık olduğunu bundan dolayı Türkiye'nin de beklediği bazı politikalarla karşı karşıya kalabileceği uyarıları yapmaktaydılar. İsrail diplomatik ve entelektüel dünyasında hakim olan algı Türkiye-İsrail ilişkilerini etkileyen unsurların ideolojik olmadığını, aksine İsrail'in yeni Türkiye politikasından kaynaklandığını göstermektedir. Dolayısıyla Başbakan Erdoğan'ın Mısır başta olmak üzere, Tunus ve Libya ziyaretleri aynı zamanda Türkiye-İsrail ilişkilerini de derinden etkileyecek boyuttadır.¹⁰

Erdoğan'ın Mısır ziyareti sırasında Arap Sokağının gösterdiği ilgi, İsrail'in Ortadoğu ve Kuzey Afrika siyaseti açısından sonun başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Bilindiği üzere İsrail Mübarek döneminde Mısır'ın hem iç hem de dış politikasını yönlendiren en önemli aktör konumunda olmuş ve bundan dolayı hem Türkiye-Mısır hem de Mısır'ın diğer Arap ülkeleri ile ilişkilerinde ciddi sorunlar yaşanmıştır. Mübarek döneminde Mısır, Türkiye'yi başta Filistin sorunu olmak üzere bölge siyasetinin dışında tutma girişimleri içinde olmuş; Hamas'a karşı uygulanan siyasi, ekonomik ve diplomatik yaptırımlara tam destek

vermiş ve Oslo Barış Süreci ile kurulan statükonun savunucusu rolünü üstlenmişti. Böylelikle Mübarek sayesinde İsrail hem Hamas ve Filistin sorunu hem de Türkiye'nin Arap Ortadoğu'sundaki etkisini zayıflatma konusunda önemli bir rol oynamıştı. Mısır'ın dışında aynı zamanda İsrail de, Körfez ülkelerine İran tehdidi karşısında güvenlik sağlama garantileri vererek söz konusu ülkeler üzerinde etkili olmaya çalışmıştır. İran tehdidinden dolayı Körfez ülkeleri Filistin sorununun barışçıl şekilde çözümü ve Hamas'ın Arap-İsrail sorununda bir aktör olarak görülmesi konusunda fazla ısrarcı olmamışlardır. Hatta Hamas konusunda kendi iç politikalarından kaynaklanan nedenlerin de etkisiyle İsrail'le paralel politikalar yürütmüşlerdir. Hatırlanacağı üzere bazı Arap ülkeleri İsrail'in 2008 sonu ve 2009 başında Gazze'ye yönelik gerçekleştirdiği Dökme Kurşun Harekatı karşısında Hamas'ı suçlayan açıklamalarda bulunmuşlardır.

Oysa Kuzey Afrika'da olduğu gibi Ortadoğu'da da Türkiye'nin Arap Sokağı üzerinde artan etkisi ve İran konusunda Körfez ülkelerine yakın durması İsrail'in Körfez ülkeleri üzerindeki etkisini sınırlamış ve İsrail'i bölgedeki güç dengelerinin dışına doğru itmeye başlamıştır. Özellikle Mısır'ın yeniden yapılandırılması sürecinde Türkiye'nin aktif çabaları, bir anlamda Mısır'ın bir kez daha Ortadoğu'daki sorunların barışçıl çözümüne katkı sunmasını teşvik etmektedir. Ayrıca Türkiye'nin bu çabaları, Körfez ülkeleri başta olmak üzere bazı Arap ülkelerinin İran'dan kaynaklanan güvenlik tehdidiyle mücadele etmesine de ciddi bir katkı sağlayacaktır. Bu durum doğal olarak İsrail'in Körfez ülkelerine sunacağı güvenlik garantilerini anlamsızlaştırabilir. Diğer yandan İsrail Körfez ülkelerinde olası halk hareketlerinin bastırılması konusunda Körfez yönetimlerine destek verme konusunda girişimlerde bulunabilir. Ancak söz konusu girişimler kamuoyları tarafından karşı bir tepkiye yol açma riski taşıdığından, Tel Aviv'in bu konuda da hareket alanı oldukça sınırlıdır.

Dolayısıyla Mısır'daki temaslar sırasında Türkiye, Mısır'ın istikrara kavuşması için Arap ülkelerinin desteğini gündeme getirmesinin ardından

Başbakan Erdoğan'ın Mısır'da gerçekleştirdiği temaslar sırasında vermiş olduğu mesajların yalnızca Mısır halkına yönelik değil, tüm dünya devletlerine ve halklarına verilmiş mesajlar olduğunu görmek gerekir. Nitekim, Başbakan Erdoğan'ın bölge ziyaretinin uluslararası toplum tarafından da ilgiyle ve dikkatle izlenmesinin başka bir izahı da bulunmamaktadır.

Mısır dış politikasında da Kahire'nin Arap Sokağının hassasiyetlerine uygun bir politika izlemesini gündeme getirecektir. Böylelikle Kahire'nin Arap halkı üzerinde yitirilen etkisini yeniden kazandığı bir dönem başlayabilir. Böylelikle Mısır'ın Körfez ülkelerinin istikrarına katkı sağlaması gündeme gelecektir. Doğal olarak bunun yöntemi de İsrail'in yıllardır uygulamış olduğu Filistin politikasına karşı çıkmak olacaktır. İsrail'in Filistin'de uygulamış olduğu baskı ve saldırılara karşı gelmek ve bağımsız Filistin Devletinin kurulmasını savunmak Mısır-İsrail ilişkilerinin de değişeceğini göstermektedir. Türkiye, Mısır'ın Arap sistemine katılması için gerekli olan ekonomik, siyasi ve diplomatik desteğin Arap ülkeleri tarafından karşılanması konusunda rol oynarsa, Kahire de İsrail'le ilişkilerini gözden geçirebilir. Böylelikle yıllardır ABD ve İsrail'den almış olduğu ekonomik ve askeri desteğe gerek kalmadan Mısır kendi değişimini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilir. Bu durum İsrail'in bölgede yalnızlaşmasına yol açacaktır.

Diğer yandan Türkiye'nin, söz konusu ziyaretler ile hem ABD'ye hem AB ülkelerine hem de bölgede etkili olan Uzak Doğu ülkelerine bölgenin istikrara kavuşturulmasında kendisinin de önemli bir aktör olduğunu göstermesi söz konusu olacaktır. Özellikle Arap Sokağının Başbakan Erdoğan'a gösterdiği karşılama Washington, Tokyo, Pekin ve AB başkentlerinde Türkiye'nin rolüne dönük oluşan belirsizliklerin giderilmesine önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu durum doğal olarak İsrail'in bölgedeki düzen ve istikrar

arayışları konusunda Batı İttifakına destek veren önemli bir aktör olduğu savının da zayıflamasına yol açacaktır. Bu aşamadan sonra İsrail'in Batılı ülkeler üzerindeki etkisi de zayıflayacaktır. Nitekim bugüne kadar 126 ülkenin bağımsız Filistin Devletini tanımaya hazır olduğunu açıklamış olması da İsrail etkisinin azaldığının somut göstergesidir.¹¹

Tüm bu tespitlerden sonra Türkiye-İsrail ilişkilerinin geleceğine yönelik bazı öngörülerde bulunmak gerekirse, İsrail'in bölgede oluşan yeni durumu ve güç dengelerini anlamada başarısız olduğu ve bundan dolayı da kısa ve orta vadede Tel Aviv'in birçok cephede kaybedeceği öngörülebilir. Türkiye'nin Filistin sorunu başta olmak üzere İsrail'in bölgede uyguladığı politikaları eleştirmesinin ardından bölgede siyasi değişim süreci içine giren ülkelerin yeni liderleri de İsrail'le ilişkilerine mesafe koymak zorunda kalacaklardır. Aksi durumda İsrail'e karşı oluşan Arap Sokağının öfkesi doğrudan kendilerine yönelecektir. İsrail'de yayınlanan Haaretz gazetesi yazarlarından Gideon Levy, çok açık bir şekilde eğer Türkiye İsrail'le ilişkilerini keserse Mısır'ın da aynısını yapmak zorunda kalacağını ve Kahire'nin farklı bir politika izleyemeyeceğinin altını çizmektedir.¹² Levy yazısında oldukça önemli tespitlere de yer vermiştir. Mısır'daki halk hareketleri sırasında İsrail karşıtı eylemlerin gerçekleştirilmediğini, ancak Sina Yarımadası saldırılarıyla aynı dönemde Türkiye'nin İsrail'le ilişkilerinin bozulmasının, Mısır'lıları İsrail karşıtı eylemlere teşvik ettiğini ve Kahire yönetiminin de halkın öfkesin-

Başbakan Erdoğan, Arap Birliği Dışişleri Bakanları Konseyi'ndeki konuşmasında, Arap halkının demokrasi talebinin hukuk ve demokrasi yoluyla karşılanması gerektiğinin altını çizdi.

den kaynaklanan nedenlerle İsrail'le ilişkilerini değiştirmek zorunda kalacağını ileri sürmektedir. Diğer yandan Levy, ilişkilerde yaşanan krizin temel nedeninin de Türkiye'de bazı kesimler tarafından ileri sürülenden farklı olarak ideolojik olmadığını ve İsraillilerin Gazze Savaşı ile başlayarak uyguladığı kibirli ve saldırgan politikalarının bir sonucu olduğunu belirtmektedir. Gazze Savaşında sivil Filistinlilere karşı gerçekleştirilen saldırıların İsrail karşıtlığını güçlendirdiğini, ardından Mavi Marmara ve Sina Yarımadası'ndaki saldırıların ardından İsrail yönetiminin ilişkileri düzeltmek yerine resmi özür ve tazminat karşısı bir tutum takınarak İsrail'in güvenliğini tehdit altına soktuğunu ve dolayısıyla böyle bir diplomatik fiyaskonun ardından sorumluların cezalandırılmasını gündeme taşımıştır.¹³

Aluf Benn, Haaretz Gazetesi'nde yazdığı editöryal yazısında Türkiye ve Mısır'la yaşanan krizin İsrail politikası açısından bir tsunami niteliği taşıdığını ifade etmiş ve İsrail'in Türkiye'nin bölgede artan etkisini ve Mübarek'in iktidardan

uzaklaştırılmasını görmezden gelemeyeceğini ileri sürmüştür. Benn, 18 Ağustos saldırısının ardından başlayan gösterilerin Türkiye'nin İsrail Büyükelçisini sınır dışı etme kararının ardından genişlediğini ve Türkiye'den farklı olarak Mısır halkının kendi ülkelerindeki diplomatik misyon şeflerini Kahire'den çıkarttığına dikkat çekmiştir. Benn'in de belirttiği gibi Türkiye'nin İsrail'e karşı uygulamaya koyduğu stratejiler, kısa sürede Mısır halkının da aynı tepkileri vermesini teşvik etmiştir.¹⁴

Aynı şekilde İsrailli gazeteci Ari Shavit, İsrail Büyükelçisinin Ankara'dan gönderilmesinin hemen ardından Kahire Büyükelçiliği saldırıları dolayısıyla elçilik personelinin Tel Aviv'e dönmesine dikkat çekmiş ve söz konusu olayların İsrail hükümetinin uygulamış olduğu yanlış ve sertlik yanlısı politikalarından kaynaklandığını ileri sürmüştür. Shavit yazısında Başbakan Netanyahu ve İsrail Evimiz Partisi'nden Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman'ın Filistin, Türkiye ve Mısır karşısında geri adım atmayan politikalarının, İsrail'in

Erdoğan, Arap liderlerine İsrail’le kuracakları gizli işbirliğinin olumsuz sonuçları olacağı ve Türkiye’nin her platformda İsrail’e karşı Arap halkının da desteğiyle mücadeleye hazır olduğu mesajını vermiştir. Bu aşamadan sonra bölge ülkelerinin İsrail’e karşı daha mesafeli durmak zorunda kalacakları açıktır.

güvenliğini büyük bir tehdit altına soktuğunu ileri sürmektedir.¹⁵

İsrailli yazarların da belirttiği üzere bölge siyaseti birbirinden etkilenen parçalardan oluşmaktadır. Eğer Türkiye ile ilişkiler bozulursa bu doğal olarak Mısır ve diğer Arap ülkeleriyle olan ilişkileri de olumsuz etkileyecektir. İsrail bir yandan Türkiye ile krizi tırmandırırken diğer yandan Mısır veya diğer bir Arap ülkesiyle iyi ilişkiler kuramaz. Çünkü, Ortadoğu eski Ortadoğu değil. Halkın tepkisini dikkate almayan yeni Mısır yönetiminin ülkeye istikrar kazandırma girişimleri büyük bir yara alabilir. Aynı durum diğer Arap ülkeleri için de geçerlidir. Dolayısıyla Filistin sorunu, Türkiye veya Mısır’la ilişkiler birbiriyle bağlantılı konular olarak görülmelidir. Erdoğan’ın Mısır ziyareti, belirtmiş olduğumuz konular arasında bağlantı olduğu varsayımını bir kez daha somut olarak ortaya koyması açısından önemlidir. Kahire ziyareti sonrası İsrail’in bölge siyasetinden dışlanmamak için hızlı bir şekilde yeni adımlar atması gerekir. Bunların başında da belki de yeni bir seçim takvimi açıklayarak Netanyahu hükümetinin görevden uzaklaştırılması bile gündeme gelebilir. Çünkü, İsrail halkının kendisine güvenlik sağlamaktan uzak olan bir iktidarı daha fazla yönetimde bırakmayacak kadar rasyonel olduğu düşünülmektedir.

ABD ve Avrupalı yazarların bir kısmının da göz ardı ettiği en önemli olgu, yeni dönemde askeri güçlerin Arap politikalarına hükmetmekte başarısız oldukları veya zayıf kaldıklarıdır. Diğer bir deyişle 2011 öncesi dönemde, orduya hükmeden iktidarın ülkenin iç ve dış politikasına da yön

verdiği şeklinde bir anlayış vardı. Hem İsrail hem de Batılı ülkeler yıllar boyu hem Mısır’da hem de Tunus’ta veya Ürdün’de ordu ile kurdukları özel ilişkiler sayesinde bu ülkelerin Filistin ve İsrail politikalarını önemli ölçüde yönlendirmeyi başardılar. Oysa 2011 sonrası dönemde Ortadoğu ve Kuzey Afrika siyasetinde ordunun rolünün ciddi şekilde aşınmaya başladığı görülmektedir. Mısır ve Tunus’ta her ne kadar ordu mensupları şuan yönetimde yer alsalar da meşruiyetlerini yalnızca ordunun silahlı güçlerinden alamayacaklarının farkındadırlar. Bundan dolayı Mısır’ın Filistin, İsrail ve Türkiye politikası Mübarek ve Mübarek sonrası olarak iki farklı döneme ayrılarak incelenebilir. Bu durum doğal olarak Mübarek sonrası İsrail’in bölgede yalnızlaşmasına yol açacaktır. İsrail’in çok kritik bir sürece girdiğini İsrailli yazarlar da son dönemlerde çok açık bir şekilde ifade etmektedirler. İsrail’in uygulamış olduğu sertlik ve uzlaşma karşıtı politikaların, İsrail’in güvenlik stratejisini çökme noktasına getirdiğini belirtmektedirler. Dolayısıyla sorunun Türkiye’nin veya Mısır’ın uyguladığı politikalarından kaynaklanmadığı, aksine Robert Fisk’in de işaret ettiği gibi “İsrail çok az düşünüyor ve çok fazla ateş ediyor” stratejisinden kaynaklandığı görülmektedir. İsrail Gazze’de, Batı Şeria’da, Akdeniz’in uluslararası sularında, Golan Tepeleri’nde, Sina Yarımadası’nda veya Lübnan’da sorumsuzca öldürdüğü sivillerin uluslararası toplum üzerinde ne gibi bir etki yaptığını hesaplamak zorunda kaldığı bir dönemle karşı karşıyadır.

Dolayısıyla bölgede yaşanan Arap Baharının da etkisiyle İsrail’in güvenlik anlayışını büsbütün

Türkiye, Mısır'ın istikrara kavuşması için Arap ülkelerinin desteğini gündeme getirmesinin ardından Mısır dış politikasında da Kahire'nin Arap Sokağının hassasiyetlerine uygun bir politika izlemesini gündeme getirecektir

değiştirmesi ve bölgede güvenlik içinde yaşamak için daha barışçıl politikalara acilen yönelmesi gerekmektedir. Filistin sorunu çözülmeden Türkiye-İsrail ilişkilerinin seyrinin değişeceğini öngörmek gerçekçi bir analiz olmaz. Değişim süreci içerisine giren Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki hiçbir ülke İsrail'in Filistin'de akıttığı kanın ortağı olmak istemeyecektir. Bu olgudan dolayı İsrail'in bölge ülkeleriyle ilişkilerini yeniden gözden geçirmesi ve Arap Sokağının tepkisini anlamaya çalışması gerekir. Bugün itibarıyla Arap Sokağında etkili olan en önemli aktörün kim olduğu düşünüldüğünde İsrail'in Türkiye karşısında oldukça zayıf bir konumda olduğu ileri sürülebilir.

Sonuç Yerine

Mısır ve Kuzey Afrika ziyaretiyle Türkiye bölgeyle olan tarihi, kültürel ve toplumsal bağlarını bir kez daha gözler önüne sermiş ve halkların ve yöneticilerinin ortak hareket etmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Başbakan Erdoğan, "Türk ve Arap halkları olarak, ebedi kardeşliğimizden aldığımız güçle aramızdan gün ışığının geçmesine izin vermeyecek kadar saflarımızı sıkı tutmalıyız. Farklı dillerle aynı anlam coğrafyasını ve kaderi paylaşan bizler için yeniden ortak geleceğe sahip çıkma zamanı gelmiştir" ifadelerini kullanarak yeni dönemde Türkiye ile Arap Ortadoğu'sunun işbirliğini her alanda geliştirme iradesini ortaya koymuştur. Genel seçimlerin ardından balkon konuşmasında vurgulamış olduğu "İzmir kadar Beyrut kazanmıştır. Ankara kadar Şam da kazanmıştır. Diyarbakır kadar Ramallah, Trablus,

Batı Şeria, Kudüs, Gazze de kazanmıştır" sözlerinin somut olarak hayata geçirildiği görülmektedir. Erdoğan Kahire'de "birimizin kederi hepimizi kederlendirdi, yine birimizin sevinci, neşesi, hepimizin yüzünü güldürdü. Bizler geçmişleri, bugünleri ve gelecekleri ortak çizilmiş iki milletiz. Riyad'da, Doha'da yaşanan mutluluklar, Kudüs'te, İstanbul'da gönüllüğümüzü şenlendirir. Kahire'de gençliğin yükselen sesi Trablus'ta, Şam'da, İstanbul'da aynı heyecanla yankılanır. Bizler aynı bedenin ve aynı ruhun unsurlarıyız. Zira bizler büyük ve köklü bir aileyiz. Aile içinde sevinçler paylaştıkça artar, üzüntüler paylaştıkça azalır. Şimdi sevinçlerimizi ve üzüntülerimizi en üst düzeyde paylaştığımız tarihi bir dönemeçteyiz. Şimdi, birbirimizi her zamankinden daha iyi anlıyor, daha iyi hissediyoruz" diyerek Arap Ortadoğu'sunda yaşananları kendi iç sorunları olarak gördüklerini bir kez daha ortaya koymuş oldu.¹⁶

Dolayısıyla Mısır'ın ardından Tunus ve Libya'da da benzer mesajların verilerek Türkiye ile bölge ülkeleri arasında yeni bir işbirliği döneminin başladığı, hem Türkiye'ye hem bölge ülkelere hem de uluslararası topluma ifade edilmek istenecektir. Böylelikle Türkiye ekonomik, siyasi, toplumsal, kültürel vb her alanda bölge ülkeleriyle işbirliği geliştirme iradesini ortaya koymuş ve yeni dönemde bölge siyaseti üzerinde etkili olmak isteyen aktörlerin Türkiye'nin hassasiyetlerini ve beklentilerini göz ardı ederek siyaset üretme girişimlerinin de karşısında olacağını açık bir şekilde göstermiştir.

DİPNOTLAR

- 1 Bkz., Veysel Ayhan- Nazlı Ayhan, "Mısır Devriminin Ayak Sesleri: Bir Devrin Sonu Mu?", Orsam Rapor, No: 27, Şubat 2011.
- 2 Al-Masry Al-Youm News, "Turkey puts squeeze on Egypt over Israel, say analysts", 04/09/2011, <http://www.al-masryalyoum.com/en/node/492203>
- 3 Ahram Online, "Sixth Egyptian soldier shot by Israel dies in hospital as a result of his injuries", Saturday 10 Sep 2011, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/20843/Egypt/Politics-/Sixth-Egyptian-soldier-shot-by-Israel-dies-in-hosp.aspx>
- 4 Ahram Online "No more walls around Israeli embassy: Giza governor", Saturday 10 Sep 2011, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/0/20861/Egypt/0/No-more-walls-around-Israeli-embassy-Giza-governor.aspx>. Hükümetin istifasının Askeri Konsey tarafından reddedildiği ileri sürülmektedir. Bkz., Dina Ezzat, "Conflicting reports over the fate of Egypt's Essam Sharaf government", Ahram Online, Saturday 10 Sep 2011, <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/0/20853/Egypt/0/Conflicting-reports-over-the-fate-of-Egypt's-Essam.aspx>
- 5 Bkz., Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Resmi İnternet Sayfası, "Gelecekleri ortak çizilmiş iki milletiz", <http://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/pActualDetail.aspx>, 14.09.2011.
- 6 Turki Al Faisal, "Veto a State, Lose an Ally", The New York Times, September 11, 2011, <http://www.nytimes.com/2011/09/12/opinion/veto-a-state-lose-an-ally.html>
- 7 Başbakanlık, loc. cit.
- 8 Erdal Şen, "Arap dünyasına seslendi: Reformları ertelemeyin", 14.09.2011, <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1179423&title=arap-dunyasina-seslendi-reformlari-ertelemeyin&haberSayfa=1>
- 9 Faisal, loc.cit.
- 10 Mülakat, Eitan Naeh- Anat Lapidot-Firilla,
- 11 Raghida Dergham, "Palestine at the United Nations... The Long Path of Wisdom", 09 September 2011, <http://www.daralhayat.com/portalarticlendam/305636>
- 12 Gideon Levy, "Israel is paying for Gaza war with Turkey and Egypt crises", Haaretz News, 11.09.11,
- 13 Ibid.
- 14 Aluf Benn, "Crises with Turkey and Egypt represent a political tsunami for Israel", Haaretz News, 10.09.11, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/analysis-crises-with-turkey-and-egypt-represent-a-political-tsunami-for-israel-1.383596>
- 15 Ari Shavit, "Arab Spring showed its real face in attack on Israeli embassy in Egypt", Haaretz News, 11.09.11, <http://www.haaretz.com/print-edition/news/arab-spring-showed-its-real-face-in-attack-on-israeli-embassy-in-egypt-1.383689>
- 16 Başbakanlık, loc. cit.